

Dato: 15 januar 2022

Favrskov kommune
natur@favrskov.dk

Forslag til indsatser ved biodiversitetshandleplan 2022-23

Vi har i DN Favrskov holdt en brainstorm til uddybning af den bruttoliste med emner til biodiversitetshandleplan 2022-23, som blev præsenteret på Grønt råds møde i december 2021, og er kommet til følgende, som vi håber kan inspirere til det videre arbejde, - som vi i øvrigt ser frem til med stor interesse. Det er allerede nogle meget fine temaer, der er slået an i oplægget.

Emnerne er ikke prioriteret, men forsøgt ordnet efter nogle hovedoverskrifter. Der er naturligvis overlap, - og noget kunne ligge flere steder, ligesom flere emner allerede er med i kommunens liste, men vi kommer med nogle mere uddybende eller konkrete forslag.

Vi står naturligvis til rådighed for videre drøftelser om emnerne, herunder emner, der forudsætter involvering af frivillige eller andre parter.

Skove

Græsning og "hærgning" af skove

Åbne og forvilde særligt værdifulde skove og måske med skovgræsning? Ikke mindst de fleste kommunale skove, hvor kommunen selv kan tage teten. Fx Hadsten syd, på skråninger ned mod nye vådområde, hvor der i dag er et kommunalt græsningsareal, men også Nørreskov ved Hinnerup og andre skovområder. Specielt hvor de ligger i tilknytning til andre naturarealer. I den forbindelse foreslår vi, at der ses på græsningsform mht. dyrearter og græsningstryk. Se neden for.

Disse (især) kommunale skove bør ikke blot udlægges til naturnær skov, men her vil det også være fint med hærgning, så vi får flere veterantræer. Fx også Hadsten byskov og igen Hinnerup Nørreskov, hvor der kan være en fin formidlingsmæssig vinkel, men også andre mindre skover rundt om.

Veterantræer eller bare gamle træer

Vi foreslår, at FK også inddrager registrering af gamle træer/veterantræer ved at melde ind via FK's hjemmeside (Jf. DNS projekt Evighedstræer [link](#) / og NST tilsvarende projekt Livstræer [link](#)). Da en registrering og beskyttelse af gamle træer kræver ejeres accept, vil det være oplagt at udarbejde en plan for registrering og beskyttelse af gamle værdifulde træer på offentlige arealer - Eksempelvis Kommune, Kirke, Banestyrelse og Naturstyrelsens.

Skovrapporter

Lav flere skovrapporter. De 2 gamle rapporter med i alt 10 skove var værdifulde og viste, at der flere steder var arter, der kun fandtes lige der i alle undersøgte områder. Dvs. hvis man rydder hele den pågældende skovdel vil de bare være tabt, - måske i hele kommunen? Det kan være andre dele af de samme skove eller helt andre, hvor der har været en vis kontinuitet.

Andre aktører omkring skove i kommunen

Til orientering vil vi kontakte Naturstyrelsen med forslag om forvildning af Himmerigsskovene, så i hvert fald dele af dem hærages i et vist omfang og der skabes lysninger. Fx ved at fjerne hegnene allerede nu i de nye skovstykker, så vilde dyr kan begynde at spise knopperne - og så man måske kan undgå bred opvækst af ær, der forhindrer biodiversitet.

Vi vil tilsvarende kontakte menighedsrådene med opfordring til, at Kirkernes skove udlægges som naturnær skov, og foreslår at kommunen aktivt bakker op herom. Desuden sikre, at kirkernes skove og andre arealer ikke bliver solgt til private, da jagtinteresserne i nogle tilfælde kommer til at forringe den brede biodiversitet ved fodring mm.

Kommunen kan opfordre private skovejere til certificering og henstille til sikring af flere veterantræer. Ikke kun de relativt få, som kræves ved en certificering, men alle relevante træer.

Det åbne land, overdrev og enge

Opgradering af græsningsaftaler

FK har gennemført flere græsningsprojekter med kvæg, men vi har bemærket, at flere arealer, der afgræsses allerede, bliver overgræsset og tilført for meget energi ved tilskuds fodring. Vi foreslår derfor, at de eksisterende aftaler om naturpleje, bliver opgraderet til mere diverse former, fx med helårsgræsning med færre dyr, - gerne inkl. svin og heste, - og uden tilskuds fodring, hvor det er relevant og med særlige forholdsregler for dyrevelfærd, jf. debatten herom i medierne. Det er muligt flere steder.

Det gælder fx enge/overdrev langs Lilleåen og Rønbækken ved Hinnerup. Her kan det være nødvendigt at kommunen overtager driften, men med færre dyr og helårsgræsning vil arbejdet måske i nogen grad kunne delegeres til frivillige naboer/grundejerforeninger, - her hvor det er bynært med stort potentiale for at finde interesserede. Men også andre steder.

Vi vil gerne invitere TMU og PU på en ekskursion til eksempler på naturpleje med heste og andre dyr i forsommeren til en privat ejendom ved Silkeborg, hvor ejer har mange års erfaring med heste. Vi vil desuden invitere en ekspert, som har arbejdet med det i flere kommuner. Vi vender tilbage herom for at aftale en dato.

Nye græsningsaftaler og høslet

Vi ser også gerne flere nye plejeaftaler, - også hvis det kun er muligt med kvæg, da det er bedre end ingenting. Fx overdrev ved St. Fandens bakke (tilhører Haraldsmark) og enge ved Bidstrup. Eller ved Thorsø enge. Og ikke mindst engene langs Gudenåen. Vi kan også støtte muligheden for at FK går ind som dyreholder evt. i samarbejde med private virksomheder eller borgergrupper i form af græsningslaug o.l. Vi vil gerne deltage med forsøg på oprettelse af nye græsningslaug, som vi var det i sin tid ved Lilleåen mellem Hinnerup og Hadsten, hvor vi stod for indledende offentlige møder og senere med kontakt til berørte lodsejere, kontraktaftaler sammen med landboforening m.m.

Desuden manuel pleje med høslet eller opræk af opvækst i moser, hvor det er relevant. DN har tidligere stået for et arrangement med høslet og kan gøre det igen, fx i engene ved Voer Mølleå/Lilleå ved Bidstrup.

Høst af biomasse i vådområder

Vi foreslår desuden at FK sammen med relevante lodsejere melder ind omkring forsøg med de nye maskiner, der er under udvikling til at høste græs og opvækst i våde enge. Forsøg, der er startet op ved Nørreå (Se [nyhedsbrev nr. 3 vedr. Landskabsstrategi Nørreådal](#)). Det kan især være de ret store arealer langs Lilleå, favrskovsiden af Nørreå og Gudenå. Den høstede biomasse kan anvendes til biogas, indtil det bliver aktuelt med andre og bedre formål. I hvert fald Frijsenborg biogasanlæg tager gerne imod materialet.

Mere specielle områder

På arealer med Ørnebregner ved Busbjerg, kan man måske bremse udviklingen ved indsættelse af heste og vildsvin, der vil ødelægge bregnernes rodsystem (dog med bekymring for Nordlig fugleedderkop, mariehøneedderkop og markperlemorsommerfugl m.fl.). Vi foreslår et møde med en ekspert herom, fx i forbindelse med ovennævnte ekskursion. Det vil naturligvis også kræve et større arbejde med at opbygge forståelse hos naboer til området.

Vi foreslår foryngelse af lyngen af Bølmes bakke, - især på den vestlige side, hvor den er visen og grå, evt. ved delvis afbrænding, da det kan være en god måde. Der findes erfaringer andre steder fra.

Der bør ryddes en del af hvidtjørnebevoksningen i Søftendalen. Den tog lidt overhånd i den periode, hvor der ikke blev afgræsset. Det kan måske gøres med frivillig arbejdskraft ved, at man fælder det ene år og brænder det afskårne materiale året efter, da det er ret besværligt at komme af sted med det. Samtidig laver man noget ravage i området, som det også kunne ske af sig selv i naturen, jf. hedeafbrænding, som nævnt ovenfor.

Opkøb af arealer?

I kommunens bruttokatalog er nævnt mulighed af opkøb af naturarealer, og et eksempel kunne være opkøb af markerne i Søftendalen, så hele området kan blive udlagt til overdrev for at passe på de unikke gamle overdrevsarealer, så man minimerer N-belastningen. Man kan måske også her overveje helårsgræsning med lavt græsningstryk (heste?).

Skulle den situation opstå, at ejeren af Frijsbak af en eller anden grund ikke vil fortsætte det flotte arbejde med naturpleje her, vil vi stærkt opfordre til, at arealet overtages af kommunen.

På side 28 i rapport om smådyr i Favrskov er der beskrevet naboarealer ved Frijsbak, der bør inddrages i plejen, og vi skal opfordre til at overtage dem nu, hvis de ikke allerede er blevet inddraget i plejeprojektet i mellemtiden.

Fortidsminder

Vi foreslår en mere systematisk pleje af fortidsminder, da der må forventes at være en god original frøbank og mikrofauna her endnu flere steder, jf. undersøgelsen fra Habitatvision, som DN fik lavet som del af formidlingsprojektet for fortidsminderne i Bidstrupskovene og tilsvarende på Mols og i andre kommuner (se Se firmaets publikationer for 2012 på deres [hjemmeside](#)).

(Undersøgelsen fra formidlingsprojektet lå tidligere på kommunens hjemmeside under projektet, men vi kan ikke lige finde den nu efter omlægning af kommunens IT-system for nogle år siden: Klip fra hjemmesiden: Biologiske undersøgelser af 9 gravhøje i Favrskov Kommune. ([Link til Favrskov Kommunes hjemmeside](#)) Peter Gjelstrup, Erik Aude, Lennarth Skov Espersen)

Fredning er et velafprøvet redskab

Fredninger bør indgå som et virkemiddel, da vi har oplevet, at det tilsyneladende har været svært for kommunen at komme igennem med frivillige aftaler, fx overdrev og skove ved Lysnet (især Lindkjær, Høgebjerg og Stævningssskoven Tusø skov (se værdien heraf i konsulentnotat: Tusø skov - vurdering af ammoniakfølsomhed, Favrskov kommune 2016). Fredningsinstrumentet er velafprøvet, udviklet gennem 100 år. Det svarer til de redskaber, som kommunen i øvrigt bruger ved erhvervelse af arealer eller rettigheder ved infrastrukturprojekter mm. Der er gode erstatningsregler og klageret mm.

Det er muligt, at de berørte lodsejere umiddelbart er imod det, men det viser sig i de allerfleste tilfælde, at alle bliver glade senere hen. De bliver sikret mod at andre naboer laver noget "dumt" og ejendommene stiger normalt i værdi.

Det gælder også Bølmen ved Ulstrup og vådområdeprojekter langs Gudenå, som ligger inden for DNs forslag til fredning her. Området omkring Bølmen (bakkerne ovenfor og bagved) har

tidligere været meget værdifulde med rigtig mange forskellige arter. Vi antager, at der fortsat er en frøbank tilbage her, da det ikke er så mange år siden, det er groet helt til. Hvis ikke vi får gennemført fredning her, vil vi foreslå, at det er et af de områder, som kommunen kan overtage.

Vand, vandløb og vådområder

Restaurering af vandløb

Vi foreslår, at der udarbejdes en analyse og en strategi for genslyngning af alle udrettede vandløb, dels hævnning og udgravning af oprindelige forløb, hvor de ligger dybt. Mindre vandløb, der ikke ligger så dybt, kan man hjælpe til genslyngning med udlæg af træstammer og store sten, så det fremmer meandreringen på naturlig måde. Det er en billig metode til at komme langt. Det sidste tiltag kan iværksættes straks som frivilligprojekter i samarbejde med DN og antagelig også med lystfiskerne og lokale borgergrupper.

Især vil vi foreslå en plan for genslyngning af Lilleåen, der er kommunens markante å som indgår i kommunens brand, - og flere af de større tilløb. Lilleåen er også et vigtigt fiskevand, som angiveligt modtager den største del af Gudenåens ørredbestand, selvom den er ret påvirket af sand. Det sidste kan antagelig tilskrives de dybe gravede forløb og manglende meandrering, så sandet ikke i tilstrækkelig grad bliver kastet op på bredderne igen efter udskylning og tilløb.

Særligt Voer Mølleå bør restaureres til et mere naturligt forløb gennem Langkær ved Bidstrup ved opgravning af det gamle forløb, der kan anes i terrænet, idet mineraljorden fra opfyldet ikke har sat sig så meget som humusjorden ved siden af. Evt. ved en mere alternativ, utraditionel løsning med opstemning i skovbrynet, så der kommer et nyt løb af sig selv, der munder ud i den sø, der findes nu og som kan optage den udskyllede jord. Der er dog nogle overvejelser om dræn for Svejstrup mose, som også bør inddrages i en retablering.

Bedre sikring af de mest værdifulde vandløb

Vi appellerer til, at der i planen i øvrigt bliver særligt fokus på mest værdifulde vandløb og dem, der ligger tæt på at ligge i den bedste klasse, så de kommer helt op i denne. Bl.a. ved at fjerne de sidste barrierer, få bedre begrænsning af påvirkninger med gødningsstoffer og kemi fra omgivelserne og fra luften mm, sikre at de opnår/bevarer naturlig hydrologi, fx sidste dele af Skader å, - men også få fx Tjærebæk på toppen i den samlede økologiske tilstand, da den er i top på flere parametre.

Plejeplaner for moser

Vi ved, at der allerede arbejdes med analyser og planer for Tinning mose. Men hvad med de andre markante moser: Plejeplan for Urmosen i Hammel, hvis der ikke allerede er det, jf. mosen ved Vejerslev skov, hvor kommunen har overtaget opgaven med at sikre den mod opvækst af birk mm af hensyn til bl.a. moseperlemorsommerfugl, men også andre dyr og planter tilhørende fattigkær (DN lavede her naturpleje de første år).

Genoprettelse af Stormosen

Vi foreslår genoprettelse af Stormosen ved Søften, umiddelbart syd for Himmerigsskoven. Området er allerede i kommuneplanen udlagt til rekreativt område, men er også udlagt som muligt erhvervsområde til fremtidige planer. Området er i dag opdyrket landbrugsareal, men da der ikke er tilløb og den er tørlagt med dræn, forekommer det let at genoprette ved blot at sløjfe drænene. Man vil herved antagelig over en årrække se starten på en ny højmosse eller en ny skov med meget våde områder, som vi ikke har så mange af i dag. Det vil være en naturlig udvidelse af Himmerigsskoven og blive et attraktivt rekreativt areal med potentiale for høj biodiversitet over en årrække.

Diverse, private, offentlige arealer, planlægning mm.

Fuglekasseprojekter

Vi foreslår flere projekter med fuglekasser på offentlige arealer (Fx Ugle og Stær, men også andre). Evt. skole- eller børnehaveprojekter til produktion og opsætning med lift. Formidling og ejerskab. Kan også tilbydes på private arealer, fx ved virksomheder og skovejere. Ugler kan medvirke til at holde de strejfende rotter i ave. Se opslag fra Kolding [her](#). Erfaringer fra Hinnerup viser, at ugler fint kan leve tæt på eller i byområdernes villakvarterer. Stære tager stankelbenslarver fra græsarealer fx på sportspladser. DN lavede et sådant projekt i den tidligere Hinnerup kommune, hvorfra flere af kasserne hænger der endnu. Her fik vi BMX-kraner i Søften til at sponsorere en lift hertil.

Strategi for nvasive arter

Vi foreslår, at der udarbejdes en strategi for flere invasive arter ud over kæmpe bjørneklo, - især rød hestehov, der er ved at overtage pladsen hele vejen langs Norring Møllebæk + Lilleå (og Skader å), jf. vort budgetforslag i 2021, som vi forventer at genfremsende i 2022. Men det er også vigtigt at tage højde for de relativt små klatter af rynket rose og de invasive gyldenrisarter, inden de tager overhånd, som vi har set flere andre steder i landet. I Københavnsområdet og Nordsjælland er de invasive gyldenrisarter udbredt i et sådant omfang, så det er helt umuligt at gøre noget ved. De har der overtaget meget af pladsen fra hjemmehørende arter. Det skulle nødtigt gå så vidt her i Favrskov.

Rå grusrabatter ved nye vejanlæg

Ved nye vejanlæg bliver rabatter og tilliggende arealer som regel i dag opbygget med et muldlag, og der sås plænegræs. Vi foreslår, at der fremover udlægges næringsfattig jord/sand og at der sås blomsterblandinger i stedet.

Miyawaki skove i kommune- og lokalplaner

I alle nye lokalplaner skal der indbygges små skove, naturområder og vandhuller bynær natur, fx skovhaver eller såkaldte Miyawaki skove – Evt. som klimaogeprojekter sammen med skoler og grundejerforeninger?

Et mere konkret forslag i den forbindelse er at bevare arealer med store træer som natur i Søften erhvervspark.

Formidling

Flere analyser / Rapporter

Vi ser meget gerne flere andre rapporter, a'la skovrapporterne og de to med "Overvågning af padder i FK og "Sjældne smådyr i Favrskov kommune". Det kunne være om Flagermus? Grøftekanternes tilstand før og efter ændret praksis med bortfjernelse af afklip? Natur på eller ved diger, gærder, levende hegn, private veje, stier og fortidsminder.

Skoleklasser til naturhotspots

Vi foreslår at tilbyde skoleklasser at komme på ekskursion til særlige naturhotspots (som ved klimahotspots i klimaugerne). Lærerne har i dag som oftest kun mulighed for at komme ud i naturen i nærområdet. Nok mest en opgave for kommunens naturvejledere, men DN kan evt. indgå som guider.

Videoer om særlige arter

Vi foreslår, at kommunen laver flere små videoer om vore arter, som vi skal passe på. Til inspiration, besøg og naturpleje mm. ([Se Silkeborg kommune link](#)).

Bioblitz-arrangementer

Vi foreslår flere bioblitz-arrangementer for at få registreret flere arter i kommunen, fx kommunens naturvejledere i samarbejde med skoler, ungdomsuddannelser, spejdere og grønne NGO'er. Det har betydning for vort naturkapitalindeks, der er afhængig af indberetning af arter

på natur-apps. + Reklame for disse apps. Flere registreringer avler mere interesse og endnu flere registreringer.

Cykelture til naturområder

Cykelture til formidling af naturen i kommunen. Evt. kommunens biologer/naturvejledere i samarbejde med DN, Kulturring Østjylland og cykelistforbundet.

Med venlig hilsen
DN Favrskov afdeling
Alfred Borg
Formand